

Список використаних джерел

1. Суїцид як суспільне лихо. Методи запобігання. URL: <https://works.doklad.ru/view/oR495FICПА.html>.
2. Димитрова Л.М., Кіхтан Г.О. Причини та соціальні фактори суїцидальної поведінки підлітків. ВІСНИК НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. 2012. Випуск 2(14). С. 72–77.
3. Холмогорова А.Б., Воликова С.В. Основные итоги исследований факторов суицидального риска у подростков на основе психосоциальной многофакторной модели расстройств аффективного спектра. URL: http://www.medpsy.com/mpj/archiv_global/2012_2_13/nomer/nomer11.php.
4. Новик В.А. Правове забезпечення попередження насильства в сім'ї та жорстокого поводження з дітьми. URL: http://eprints.zu.edu.ua/10563/1/Новик_В._А..pdf.
5. 40% дитячих самогубств – це наслідок булінгу з боку однолітків (дослідження). URL: <https://glavcom.ua/news/40-dityachih-samogubstv-ce-naslidok-bulingu-z-boku-odnolitkiv-doslidzhennya-455022.html>.

Бутко Вікторія Володимирівна,
психолог відділення психологічного
забезпечення відділу культурної
комунікації та психологічного
супроводження Національної академії
внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ У РОБОТІ З ДІТЬМИ, ЯКІ СТАЛИ ЖЕРТВАМИ НАСИЛЬСТВА

Проблема психотравмуючого досвіду та його впливу на подальше соціальне життя людини зачіпає не тільки психологічне здоров'я самої дитини на певному етапі її життя, а й має віддалені наслідки пов'язані із її соціальною адаптацією і побудовою здорових стосунків із соціумом. Визначає здатність адаптуватися до виникаючих викликів при регуляції своєї поведінки, зниження настороженості та зміни особистості в цілому.

Ключові слова: психологічне здоров'я, фактори ризику насильства, види насильства, параметри класифікації насильства, близькі та віддалені наслідки насильства.

Проблема насильства над дитиною має не тільки психологічний аспект, а й соціальний та юридичний. Психологічні та поведінкові порушення, які виникають після

насильства торкаються усіх рівнів функціонування особистості у суспільстві в цілому. Вони можуть сприяти формуванню стійких особистісних порушень, які заважатимуть свідомій особистісній реалізації у майбутньому, тож відповідно, впливатимуть на навколишній соціум. Незалежно від виду і форми насильства, у дитини формується відчуття малоцінності, яке принижує дитину і виховує в ній властивість не чинити супротив насильству. Діти, які зазнали насильства, часто відстають у психоемоційному розвитку, а іноді і фізичному, від однолітків. У своєму подальшому житті вони часто відтворюють засвоєні патерні поведінки, які виражаються у міжособистісних стосунках і можуть страждати від психосоматичних захворювань. Діти-жертви насильства є найбільш незахищеною категорією осіб, з якими воно може відбуватися, оскільки не завжди можуть усвідомити адекватність та відповідність того, що з ними відбувається через недостатність життєвого досвіду. Страх бути покинутим в ситуації насильства відіграє ведучу роль у нерозголошенні дітьми самої ситуації, а внаслідок неможливості змінити самостійно ситуацію в подальшому може призвести до використання неконструктивних механізмів психологічного захисту таких як: відчуття провини, яке в свою чергу призводить до депресії, дереалізації та аутоагресивної поведінки. В психокорекційній роботі з дітьми, які зазнали насильства необхідно враховувати такі параметри:

- насильство, яке з ними відбувалося, явне або приховане (враховується розуміння самою дитиною того, що з нею відбувається);

- насильство, яке відбулося, або відбувається на даному етапі життя;

- одноразове чи множинне;

- місце (домашнє, місце перебування або навчання);

- оточення (батьки, незнайомі люди, викладачі, однолітки).

При формуванні методів та виборі психологічних підходів у роботі з дітьми, з якими відбулося, або відбувається насильство необхідно також враховувати, що насильство над дитиною є багатомірним феноменом, який включає в себе деструктивне батьківське ставлення до дитини і впливає на формування у дитини ставлення до себе, як до жертви. Існує декілька факторів для формування в сім'ї ставлення до дитини, як до жертви, таких як:

- **соціально-економічні:** безробіття батьків, погані квартирні умови, відсутність соціальної допомоги;

– **структурно-обумовлені:** батьки-одинаки, багатодітні родини, прийомні діти, вітчим тощо;

– **психологічні або особистісно зумовлені:** проблеми взаєморозуміння між батьками, негативне ставлення до дитини в цілому (у наслідок післяпологової депресії, небажана дитина, нав'язана стереотипом суспільного бачення тощо); емоційна виснаженість батьків; проблеми зі здоров'ям (фізичне або психічне), низька розвиненість навичок батьківського спілкування; алкоголізм, наркоманія або ігрова залежність батьків.

Важливим в роботі з дитиною, яка отримала психотравму в наслідок насильства над нею є те, що воно може виражатися у декількох формах.

Психологічне або емоційне насильство може викликати у дитини змішані відчуття, оскільки не несуть прямої загрози, але викликають неприємні відчуття. Воно може виражатися у таких формах реагування на дитину, як її емоційне несприйняття, завищена вимогливість, залякування, ігнорування, підтримання постійної напруги у спілкуванні з дитиною, психологічні маніпуляції тощо. Таке ставлення до дитини формує в неї відчуття страху, прагнення відгородитися на соціально безпечну відстань, недовіру до себе та оточуючих і як наслідок - низьку самооцінку.

Економічне насильство також формує у дитини відчуття себе як занедбаной, недостойної та непотрібної. Воно виражається у нехтуванні батьками елементарними дитячими потребами.

Фізичне насильство можна визначити через сліди від ударів, синці, опіки. Також на присутність фізичного насильства може вказувати уникання дитиною контактів, втеча, страх та тривожність, носіння одежі не по погоді, яка прикриває синці.

Сексуальне насильство відносять до найбільш травмуючих психіку дитини. До нього відноситься увесь сексуальний досвід дитини до 16 років, оскільки дитини ще не може повністю зрозуміти, на що потрібно давати або не давати усвідомленої згоди. Деякі дослідники вважають, що сексуальні зловживання свідчать про порушення функціонування сім'ї.

Слід враховувати, що фундамент до формування у дитини самовідношення до себе, як до такої, що варта саме такого принизливого ставлення формується в сім'ї. В дисфункціональних сім'ях часто прослідковується недовірливе ставлення один до одного. В таких сім'ях діти виконують функцію медіатора між батьками, братами і сестрами: втішають, вислуховують, тому стають «відповідальними» за ситуацію в родині – жертвами співзалежних стосунків. Роль «відповідального» формується у

дитини беззаперечно і підпорядковується потребам усіх в родині, крім неї.

Задачі, які стоятимуть перед психологом при проведенні корекційної роботи з дітьми, які зазнали насильство полягають у сприянні зменшення відчуття провини за те, що сталося, зміцненні відчуття особистісної значимості та формуванню нових патернів поведінки з оточуючими через розвиток самовизначення дитини. Також при роботі з дітьми необхідно враховувати ситуацію, що діти, які виховані в умовах депривації, пізніше схильні до більшого насильства, ніж діти, які виховані у звичайних умовах. Таким чином, слід звернути увагу на те, що звинувачення у насильстві дорослого по відношенню до дитини може бути фальсифіковано. Іноді дитина може оговорити когось заради власної вигоди, наприклад, через нереалізовану потребу в увазі дорослих та депривацію.

Список використаних джерел

1. Запобігання та протидія насильству Методичні рекомендації Міністерство освіти і науки України, Міністерство молоді та спорту України. URL: <https://don.kyivcity.gov.ua/files/2018/5/22/mon.pdf>.

2. Малкина-Пых Виктимология. Психология поведения жертвы URL: <https://sheltertranzit.ru/wpcontent/uploads/2018/06/%D0%9C%D0%B0%D0%BB%D0%BA%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%9F%D1%8B%D1%85%D0%98.%D0%93.%D0%92%D0%B8%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D1%8F.%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D1%8F%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%8F%D0%B6%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B2%D1%8B.pdf>.

3. Малкина-Пых И. Г. Экстремальные ситуации. – М.: Изд-во Эксмо, 2005. – 960 с. – (Справочник практического психолога).

4. Скорость доверия: То что меняет все/Стивен-Кови мл. Ребекка Меррил ; Пер с англ. – М.: Альпина Паблишерэ 2010. – 426 с.